

KADIRGA SOKULLU MEHMET PAŞA CAMİİ

📍 İsmail Büyükseçgin seckinmimarlik@ttmail.com

Sokullu Mehmet Paşa, 1565-1579 yılları arasında 14 yıl sadrazamlık yapmış Bosnalı bir devşirmedir. Çocukluğunda ilk olarak Edirne Sarayı'na getirilmiş, ardından İstanbul Enderun'da yetiştikten sonra dış hizmete çıkmış, Kaptanpaşalık ve Rumeli Beylerbeyliği yapmıştır. Kanuni Sultan Süleyman devrinde sadrazam olan Sokullu Mehmet Paşa, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde bu görevine devam etmiştir. II.Selim ile Nurbanu Valide Sultan'ın kızı İsmihan Sultan'la evlenmiştir. Kendi sarayında ikindi divanında şehit edilmiştir. Sokullu ve çocuklarının türbesi Eyüp'te kendi yaptırdığı külliyesindedir. İsmihan Sultan ise Ayasofya'da babası II.Selim'in yanında gömülüdür.

Sokullu Mehmet Paşa'nın İstanbul'da biri Eyüp'te, biri Azapkapı'da ve diğeri Kadırga'da olmak üzere üç külliyesi vardır. Üç külliyenin de mimarı Mimar Sinan'dır. Mimar Sinan da Kanuni Sultan Süleyman'a, II.Selim'e, III.Murat'a, onların eşleri ve çocukları ile devlet adamlarına hizmet vermiş bir baş mimardır. Sokullu'nun vakfı günümüzde halen mevcut olan ve mütevellî eliyle yönetilen bir vakıftır. Sokullu Mehmet Paşa, Sinan'a yaptırdığı Sultanahmet'teki kendi sarayı ve eşi İsmihan Sultan'ın Kadırga'da-

ki saraylarının yaklaşık ortalarında, Helvacıbaşı İskender Ağa Camii'nin yanında bulunan eğimli araziye yine Mimar Sinan'a külliyesini yaptırmıştır. 1571 tarihli kitabeye göre yerinde bulunan kilise yıkılıp, yapılmıştır. Kitabede "Küffar-ü hakısarın yıkub kenisesini- bir maben eyledi ki şehrin seramedidir." ifadesi yer alır. İbrahim Hakkı Konyalı'ya göre yıkılan burada bulunan Aya Anastasya Kilisesi'dir. Hadika yazarı Ayvansarayî'nin kiliseden münkalibtir (dönüştürülmüş) demesi doğru değildir.

Şehit Mehmetpaşa Yokuşu Sokağı, Su Terazisi Sokağı, Şehit Mehmetpaşa Sokağı ve Şehit Çeşmesi Sokağı'nın çevrelediği yapı adasında bulunan külliye, medrese, cami ve tekke ana bölümlerinden oluşmaktadır. Şehit Mehmetpaşa Yokuşu Sokağı yönünde, 2 yığma sütun üzerine bir şahnişin gibi dışarıya taşan medrese dershanesinin altı avlu ana girişini oluşturur. Bu girişin tavanı, İbrahim Hakkı Konyalı'nın 1940'larda sıva altından çıktığını söylediği orijinal alçı malakari süslemelidir. Kapı kemerini oluşturan kırmızı ve beyaz taşlar geçmedir. Konyalı, buna zor inanıldığını "Yekpare bir taşın iki renkte boyandığı sanılır." ifadesiyle belirtmektedir. 18 mermer basamakla çıkılan şadırvan avlusunda aynı kota oturan Medrese ve cami aynı avluyu kullanır. Avlunun, ana giriş harici yol kotalarına göre düzenlenmiş iki yan girişi bulunmaktadır. Çeşme yanındaki dar Şehit Çeşmesi Sokak, aynı Bayrampaşa Tekkesi yanında ve Haydar'da Haydar Hamamı Sokağı'nda olduğu gibi iki kişinin geçebileceği genişliktedir. 16 hücre ve 1 dershaneden oluşan medresenin revaklı avlusu, aynı Üsküdar Nurbanu Valide Sultan (Atik Valide) Tekkesi'nde de var olan kaş kemerleriyle oluşturulmuştur. Revak üstü eğimli çatıdır.

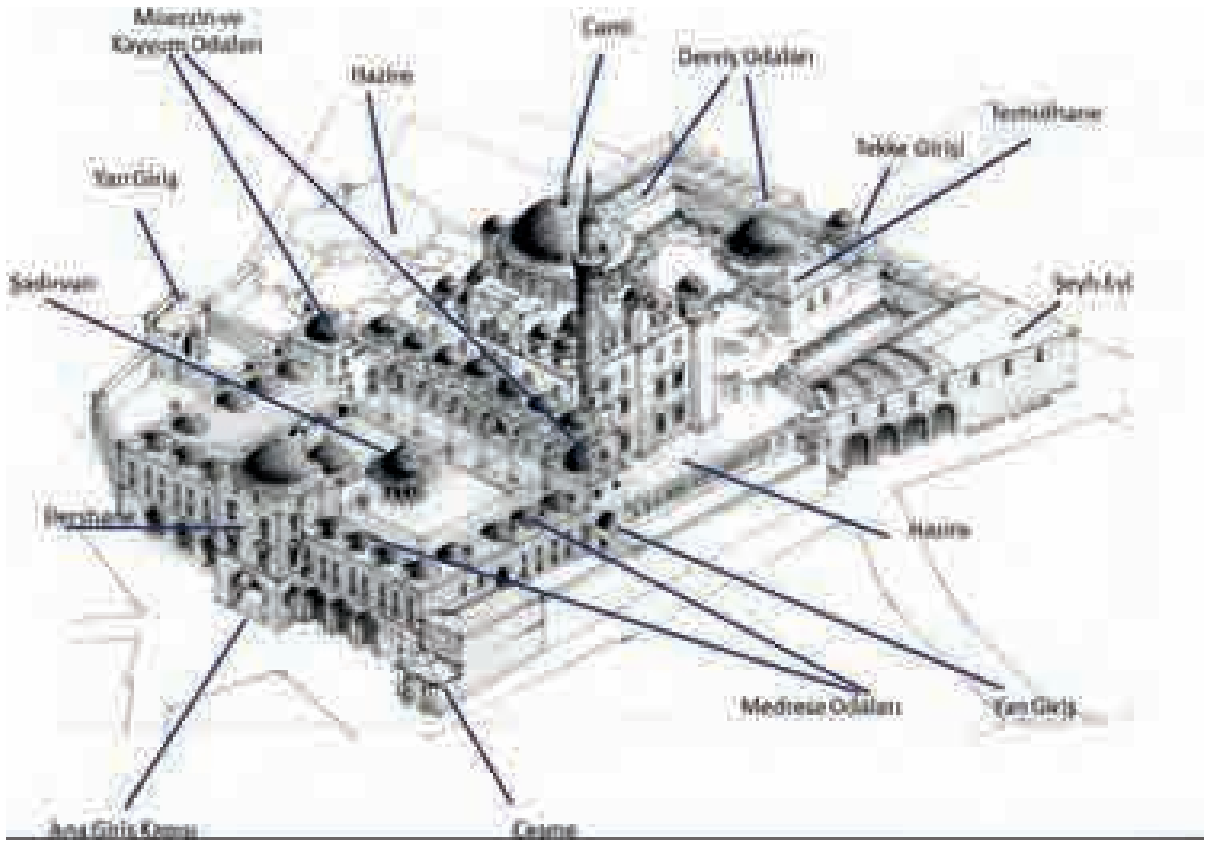

Yan girişler üzerinde, medrese kubbeleriyle son cemaat kubbeleri arasında, Lüleburgaz Sokullu Medresesi'nde olduğu gibi geçişi sağlayan müezzin ve kayyım odaları vardır. Medrese dershanesi, cami giriş aksında avludan yükseltiyle yapılmış ve vurgulamak için diğer revaklardan farklı olarak önüne kubbeli saçak ilave edilmiştir.

Cami son cemaat yerindeki 4 pencere ve mahfil kapısı üzerindeki çini panolarda Fatiha Suresi vardır. Harim giriş kapısının üzerindeki kalemşi orijinaldir. Aynı kompozisyon Takkeci Camii'nde de vardı, çalındı, bulundu şimdi Yazı Eserleri Müzesi'ndedir. Mihrap cephesi ve pandantifler çini kaplıdır. Minberin, nadir örneklerden olan çini külahı vardır. İstanbul'daki 2 çini külahlı minberden biridir. Diğeri Üsküdar Çinili Camii'nde bulunan çini külahlı minberlerden biri de Edirne Selimiye Camii'nde bulunmaktadır. Duvar içindeki merdivenden galerilere çıkılır. Galerilerden daha düşük kottaki müezzin mahfeli mermerden yapılmıştır ve altı ahşap üstü kalemşi ile bezenmiştir.

Camiî'nin önemli bir diğer özelliği Hacer'ül- Esved taşını yapısında bulundurmasıdır. Hacer'ül- Esved taşının muhafazası yenilenirken kopan parçalar o dönemde İstanbul'a getirilmiş ve bu taşlardan dört tanesi, cami giriş kapısının iç tarafında, mihrapta, minberin kapısı ve külahında olmak üzere bu caminin yapımında kullanılmıştır.

Eğimli arazide bir üst kotta bulunan haziresinde çok önemli şahıslara ait taşlar bulunmaktadır. Tarihçi Necdet İşli'den aldığım bilgiye göre; İstanbul'daki tek örnek olan ve üzerine ridası (dervişlerin omuzlarına attıkları atkı) işlenen bir taş da yine bu hazirede bulunmaktadır. Tekke mimari, kompozisyon olarak cami kadar ilginçtir. Kesme taş duvarla camiden ayrılır.

Sinan külliyelerinden, Atik Valide'de ve Gebze Çoban Mustafa Paşa'da ayrı tekke vardır. Esas girişi cami girişinin aksi yönünde güneydoğudadır. Tekke, tevhidhane, derviş hücreleri, selamlık odaları, mutfak, gusülhane gibi unsurları barındırmaktadır. Tekke başlangıçta ayin günü perşembe olan halvetiyle tarikatına bağlı iken sonradan değişmiştir. Su Terazisi Sokak tarafındaki kapı, 6 sütunlu, 2 tonozlu giriş holüne ve dıştan dışa 13.50m x 9.25m boyutlarındaki dikdörtgen tevhidhaneye açılır. Tevhidhanenin doğusunda tek katlı ve batısında çift katlı hücreler vardır. Ortalama 2.60m x 2.60m olan hücrelerin önünde sade sütunlu ahşap çatılı revak bulunmaktadır. İki farklı katı, avlunun kuzeyindeki duvara bitişik merdiven birleştirmiştir. Hücrelerin sonunda günümüze ulaşmayan ahşap 2 katlı şeyh evi vardı. Altında tek halvetli gusülhane (hamam) bulunan tevhidhanede, mihrap kible yönünün zıddı yöndedir.

Tekke'nin sonradan değişikliğe uğramış ahşap Şeyh Evi